APOSTOLSKA SUKCESIJA

Kontinuitet vere, službe i odgovornosti

Crkva nije apostolska samo zato što čuva lanac rukopoloženja. Ona je apostolska kada čuva veru apostola, propoveda njihovo Jevanđelje i nastavlja njihovu službu u sili Svetoga Duha.

To ne umanjuje značaj istorijskog episkopata. Naprotiv, vraća mu njegov pravi smisao: episkop nije cilj crkvenog života, već služitelj njegovog jedinstva, vernosti i reda. Apostolska sukcesija, pravilno shvaćena, nije samo pitanje ko je na koga položio ruke, nego i šta je tim rukopoloženjem predato, u čije ime se služi i kome se polaže račun.

1. Šta zaista znači apostolska sukcesija?

U istorijskom smislu, apostolska sukcesija označava kontinuitet crkvene službe kroz generacije: episkopi rukopolažu nove episkope, a zajednica time nastoji da sačuva vidljivu vezu sa Crkvom apostolskog doba. Taj kontinuitet ima stvarnu vrednost. On svedoči da hrišćanska vera nije privatni poduhvat pojedinca, već predanje primljeno i odgovorno povereno drugima.

Ipak, potrebno je razlikovati **sukcesiju rukopoloženja** od **sukcesije apostolskog učenja**. Prva govori o istorijskom prenošenju službe; druga o vernosti sadržaju koji je predat. U idealnom slučaju one se međusobno potvrđuju. Ali nijedna lista imena, ma koliko duga bila, sama po sebi ne može dokazati vernost Jevanđelju. Apostol Pavle zato ne govori samo o predaji službe, nego o predaji pouzdanog učenja koje treba poveriti ljudima sposobnim da pouče i druge (2. Timoteju 2,2).

Naša temeljna tvrdnja glasi: istorijski kontinuitet zaslužuje poštovanje, ali apostolska istina ostaje merilo po kome se taj kontinuitet prosuđuje. Bez te istine episkopsko nasledstvo rizikuje da postane prazna forma; bez odgovorne i uređene službe, crkvena zajednica rizikuje da zanemari dragoceno iskustvo vekova.

2. Polaganje ruku: biblijska praksa, a ne mehanički prenos moći

Sveto pismo potvrđuje da je polaganje ruku bilo važan čin molitve, blagoslova, slanja u službu i potvrđivanja Božjeg delovanja. Međutim, novozavetni tekstovi ne svode taj čin na jednu jedinu funkciju, niti pružaju osnov da ga razumemo kao automatski prenos duhovne moći.

U Delima apostolskim 6,5–6 apostoli se mole i polažu ruke na sedmoricu izabranih radi konkretne potrebe zajednice. U Delima 13,2–3 Crkva postom, molitvom i polaganjem ruku odvaja Varnavu i Savla za misiju na koju ih je Sveti Duh već pozvao. U oba slučaja inicijativa pripada Bogu, dok zajednica taj poziv prepoznaje i javno potvrđuje. Nasuprot tome, u Delima 8,14–17 i 19,6 polaganje ruku povezano je sa primanjem Svetoga Duha, a u Delima 28,8 sa isceljenjem. Stoga se iz svakog pomena polaganja ruku ne može automatski izvesti isti model episkopskog rukopoloženja.

Pastirske poslanice dodaju još jednu važnu dimenziju. Timoteju se govori o daru povezanom sa polaganjem ruku starešinstva (1. Timoteju 4,14) i Pavlovim polaganjem ruku (2. Timoteju 1,6). Istovremeno mu se nalaže da ruke ne polaže ni na koga ishitreno (1. Timoteju 5,22). Dakle,

rukopoloženje ne sme biti ni nepromišljen postupak ni puki administrativni čin: ono zahteva rasuđivanje, molitvu, duhovnu zrelost i odgovornost.

Zato držimo da **polaganje ruku nije zamena za delovanje Svetoga Duha, nego javno, molitveno svedočanstvo Crkve o pozivu koji dolazi od Boga**. Ono nije nevažno zato što se Božja blagodat ne može kontrolisati ljudskim obredom; upravo je važno zato što se Crkva pred Bogom obavezuje da poziv proveri, potvrdi i podrži.

3. Novozavetni episkop i prezviter: šta tekst zaista govori?

Jedan od najsnažnijih argumenata za naše razumevanje episkopata nalazi se u jeziku samog Novog zaveta. U Delima 20,17 Pavle saziva **prezvitere** efeske crkve; obraćajući se istim tim ljudima, u stihu 28 govori da ih je Sveti Duh postavio za **nadglednike** stada. U Titu 1,5 nalaže se postavljanje prezvitera po gradovima, a već u stihu 7 za odgovarajućeg službitelja koristi se naziv episkop, odnosno nadglednik. U Filipljanima 1,1 pozdrav se upućuje zajednici zajedno sa episkopima i đakonima, pri čemu su episkopi pomenuti u množini.

Ovi tekstovi snažno ukazuju da u novozavetnom periodu pojmovi „prezviter“ i „episkop“ još nisu svuda označavali dva jasno odvojena i hijerarhijski postavljena reda. To ne znači da Novi zavet poriče potrebu za vođstvom ili za razlikovanjem službi. Znači da iz njega nije jednostavno izvesti tvrdnju da je kasniji oblik vlasti jednog episkopa nad prezviterima bio univerzalno i izričito propisan kao jedini božanski model crkvene uprave.

Različite hrišćanske tradicije ove odlomke tumače na različite načine. Ipak, teret dokazivanja mora ostati na onome ko tvrdi više nego što tekst izričito kaže. **Kada Novi zavet postavlja naglasak na karakter, učenje i pastirsku brigu, ne smemo taj naglasak zameniti isključivim pitanjem hijerarhijskog ranga.** U 1. Petrovoj 5,2–3 starešine su pozvane da pasu Božje stado, ne gospodareći poverenima, već pružajući primer.

4. Kako se razvijao istorijski episkopat

Rana Crkva nije ostala bez organizacije. Kako su se zajednice širile i suočavale sa učenjima koja su ugrožavala njihovo jedinstvo, služba nadgledanja dobijala je sve jasniji oblik. Istorijski razvoj episkopata zato ne treba ni idealizovati ni unapred osuditi: potrebno je razumeti zašto se dogodio i meriti ga njegovom svrhom.

Ignjatije Antiohijski, početkom drugog veka, snažno ističe ulogu episkopa u jedinstvu crkvene zajednice i govori o episkopu, prezviterima i đakonima kao prepoznatljivim službama (Poslanica Smirnjanima 8). **Irinej Lionski**, krajem drugog veka, poziva se na sukcesiju episkopa kao na javno svedočanstvo kontinuiteta apostolske vere i kao odgovor na tvrdnje o tajnim, navodno višim predanjima (Protiv jeresi III,3). U njegovom argumentu nasledstvo nije odvojeno od istine koju Crkva otvoreno propoveda.

Kiprijan Kartaginski (umro 258. godine) dodatno razvija snažan pogled na episkopsku odgovornost i jedinstvo Crkve. Zbog toga njegova misao ima veliki istorijski uticaj, ali pokazuje i zašto je potrebno budno čuvati razliku između pastirskog autoriteta i neograničene vlasti. **Jeronim**, nekoliko vekova kasnije, u pismu Evangelu (Pismo 146) podseća da su nazivi episkop i prezviter u apostolskim tekstovima bili blisko povezani i da je izdvajanje jednog starešine imalo veze sa potrebom očuvanja reda i prevazilaženja podela.

Svedočanstva ovih autora ne svode se na jedno neosporno istorijsko objašnjenje; ona, međutim, potvrđuju da je u ranoj Crkvi postojalo ozbiljno promišljanje odnosa između **jedinstva, pravoverja, nadgledanja i zajedničke odgovornosti**. Upravo iz tog razloga prihvatamo istorijski episkopat kao dragocen razvoj crkvenog života, ali ne tvrdimo da svaki kasniji oblik njegovog autoriteta mora imati isti stepen biblijske obaveznosti.

5. Zašto čuvati episkopat ako nije uslov postojanja Crkve?

Ovo pitanje zapravo pokazuje snagu, a ne slabost našeg stava. Nešto ne mora biti jedini mogući božanski propisani oblik da bi bilo mudro, korisno i duboko ukorenjeno u crkvenoj istoriji. Zajednici su potrebni kontinuitet, odgovorno čuvanje učenja, uređen način rukopoloženja, međusobno povezivanje lokalnih crkava i služba koja može da usmerava, opominje i miri.

Episkop zato može biti **vidljivo središte jedinstva, čuvar crkvenog reda i odgovoran pastir**, ali ne zato što stoji iznad Crkve ili iznad Božje reči. Njegov autoritet postoji radi služenja Crkvi. Hristos svoju zajednicu ne poučava modelu vladanja zasnovanom na gospodarenju, već služenju: ko želi da bude prvi, neka bude sluga (Marko 10,42–45). Prema tome, snažan episkopat ne meri se stepenom povlastica, nego dubinom odgovornosti.

S pravom odbacujemo dve krajnosti: crkveni nered koji potcenjuje svaku trajnu službu i klerikalizam koji službu pretvara u nepovredivu vlast. **Istorijski episkopat ima vrednost kada služi istini, zajedništvu i misiji; gubi svoj smisao kada od ljudi zahteva ono što pripada jedino Hristu.**

6. Naš stav: episkop među braćom, ne gospodar nad njima

Episkopalna anglikanska zajednica u Srbiji svesno poštuje istorijski episkopat i nastoji da ga živi u duhu Novog zaveta. Sveto pismo priznajemo kao merilo vere i crkvenog delovanja, a stvarnu apostolsku vernost prepoznajemo u istrajavanju u apostolskom učenju, u propovedanju Hrista, u zajedništvu i u služenju bližnjima.

Naš ideal nije episkop koji vlada bez kontrole, nego episkop kao **primus inter pares — prvi među jednakima** u odgovornom zajedništvu sa prezviterima i vernicima. Takav episkop predvodi, ali i sluša; poučava, ali i sam ostaje podložan Božjoj reči; čuva poredak, ali ne guši duhovne darove; svedoči o jedinstvu, ali ne prisvaja pravo da sam bude mera istine.

Naša tradicija istorijski se povezuje i sa Slobodnom protestantskom episkopalnom crkvom, osnovanom 1897. godine. U okviru te tradicije navode se veze sa jermenskom katoličkom, sirijskom pravoslavnom, rimokatoličkom i anglikanskom linijom rukopoloženja, uključujući reformisano-episkopalno nasleđe. **Takve konkretne istorijske tvrdnje valja potkrepljivati dokumentima o pojedinačnim rukopoloženjima**, jer pripadnost određenoj tradiciji sama po sebi nije potpuni dokaz svake karike u sukcesiji. Time se ne umanjuje vrednost našeg nasleđa; naprotiv, ono se brani ozbiljnošću i proverljivošću.

Stoga naš stav nije poricanje apostolske sukcesije, već njeno celovitije razumevanje. Čuvamo istorijsku službu, a istovremeno odbijamo da istorijsku formu postavimo iznad sadržaja apostolske vere. Ne osporavamo odgovornu vlast u Crkvi; osporavamo svako shvatanje vlasti koje nije spremno da bude provereno Jevanđeljem.

7. Šta, onda, znači rukopoloženje?

Rukopoloženje razumemo kao jedinstvo četiri nerazdvojiva načela:

- **Božji poziv.** Istinska crkvena služba počinje Božjom inicijativom i delovanjem Svetoga Duha, a ne samoproglašenim pravom na položaj.
- **Raspoznavanje zajednice.** Crkva ispituje karakter, darove, učenje i spremnost kandidata, čime priznaje da služitelj nije odgovoran samo sebi.
- **Molitva i polaganje ruku.** Javni čin rukopoloženja potvrđuje poziv, povezuje novog službenika sa postojećim služenjem Crkve i poverava mu određenu odgovornost.
- **Trajna vernost i odgovornost.** Priznanje službe ne daje trajni imunitet od preispitivanja: svaki episkop i prezviter ostaje obavezan da čuva veru, živi dostojno poziva i polaže račun zajednici i Bogu.

Na taj način rukopoloženje nije magijski postupak niti prazna ceremonija. Ono je **svečani, vidljivi i odgovorni odgovor Crkve na Božji poziv**. Njegova ozbiljnost ne proizlazi iz neproverljive tvrdnje o samodovoljnoj moći čina, nego iz molitve, istine koju ispovedamo i obaveze koju pred Bogom preuzimamo.

Zaključak: sukcesija koja nosi Jevanđelje

Verujemo u Crkvu koja pamti svoje apostolsko poreklo, poštuje svedočanstvo svojih otaca i ne raskida olako sa nasleđem koje je vekovima čuvalo hrišćanske zajednice. Zato ne odbacujemo episkopat. Ali verujemo i da nijedna institucija ne sme sebi prisvojiti ono što pripada Hristu, jedinoj Glavi Crkve (Kološanima 1,18).

Ne želimo Crkvu bez reda, nego red koji služi životu. Ne želimo episkopa bez autoriteta, nego autoritet koji se dokazuje služenjem. Ne želimo sukcesiju bez istorije, nego istoriju koja ostaje verna apostolskoj istini.

Upravo zato istorijski episkopat za nas predstavlja vredno sredstvo jedinstva i kontinuiteta, a ne isključivi dokaz da samo jedna crkvena struktura može biti Hristova. Njegova najdublja opravdanost ne leži u prestižu službe, već u njenim plodovima: vernosti Pismu, odgovornom vođstvu, očuvanju zajedništva i služenju svetu.

Apostolska sukcesija ispunjava svoju svrhu onda kada se kroz svaku novu generaciju ne prenosi samo služba, nego i neizmenjeni poziv: da se verno propoveda Isus Hristos, da se čuva Njegova Crkva i da se služi u snazi Svetoga Duha.

Biblijska i istorijska uporišta

Biblijski tekstovi: Dela 6,5–6; 8,14–17; 13,2–3; 19,6; 20,17.28; 28,8; Filipljanima 1,1; 1. Timoteju 3,1–13; 4,14; 5,22; 2. Timoteju 1,6; 2,2; Titu 1,5–7; 1. Petrova 5,1–3; Marko 10,42–45; Kološanima 1,18.

Ignjatije Antiohijski: Poslanica Smirnjanima, 8 (o episkopu, prezviterima i đakonima).

Irinej Lionski: Protiv jeresi, III, 3 (o nasledstvu službe i kontinuitetu javno propovedane vere).

Kiprijan Kartaginski: O jedinstvu Crkve (o episkopskoj odgovornosti i jedinstvu).

Jeronim: Pismo 146, Evangelu; Komentar na Titu 1,5–7 (o odnosu episkopa i prezvitera).